

پیامدهای ازدواج از دیدگاه اسلام با نگرشی بر عوامل تأخیر آن در جامعه

زینت عمادی*

راضیه میرعلی ملک**

چکیده

ازدواج در فرهنگ اسلامی از اهمیت وافری برخوردار بوده و در آیات و روایات متعدد به آن پرداخته شده و عدم توجه به آن نیز مورد نکوهش واقع شده است. ازدواج از آثار و فوایدی همچون تکامل فردی و اجتماعی برخوردار بوده و ترک آن زیان‌های زیادی از جمله ضررهای روحی و جسمی را بدنبال خواهد داشت. مقاله حاضر با هدف واکاوی علل تأخیر ازدواج و با روش نقلی و حیانی و پردازش توصیفی تحلیل به شناسایی عوامل مؤثر بر تأخیر ازدواج در جامعه کنونی پرداخته و در نهایت سه عامل را به عنوان مهم‌ترین عوامل مؤثر در این حوزه شناسایی و مؤلفه‌های مرتبط با آن را مورد بررسی قرار داده است. در عوامل فرهنگی مؤلفه‌هایی همچون کم رنگ شدن ارزش‌های معنوی و آداب نامناسب فرهنگی و در عوامل اجتماعی به مؤلفه‌هایی مانند: افزایش جرم و آسیب‌های اجتماعی و خانوادگی و طولانی بودن تحصیلات و در عوامل اقتصادی به مؤلفه‌هایی مانند: نداشتن شغل مناسب، افزایش تورم و داشتن توان اقتصادی دختران می‌توان نام برد. **واژگان کلیدی:** ازدواج، خانواده، جامعه، فواید ازدواج، همسرگزینی.

* طلبه سطح ۳، گرایش: مطالعات زنان، مدرسه علمیه تخصصی اصفهان. zemadi@whc.ir

** مدرس حوزه و دانشگاه، پژوهشگر حوزه زن و خانواده. ailto.rmiralimalek@gmail.com

مقدمه

هیچ انسانی به تنهایی کامل نیست و پیوسته در جهت جبران کمبود خویش تلاش می‌کند. در این راستا جوان نیز در پی رسیدن به استقلال و برای جبران نواقص و تأمین نیازهای بی‌شمار خود به سوی ازدواج سوق داده می‌شود و با گزینش همسری مناسب و شایسته موجبات رشد و تکامل خویش را فراهم می‌کند. شخصیت انسان پس از ازدواج به یک شخصیت مسئولیت‌پذیر و اجتماعی تبدیل می‌شود؛ زیرا فرد در پرتو ازدواج و زندگی مشترک، خود را بشدت مسؤول حفظ همسر و تأمین وسایل زندگی و تربیت فرزندان آینده تلقی می‌کند و تمام هوش، ابتکار و استعداد های خود را در جهت حفظ آن‌ها به کار می‌گیرد. بنابراین ازدواج را می‌توان مایه رشد و کمال یافتن انسان دانست. در واقع خداوند زن و مرد را به گونه‌ای آفریده که مکمل یکدیگر می‌باشند. مهم‌ترین نیازی که بر اثر ازدواج تأمین می‌شود، نیاز به آرامش و احساس امنیت و آسودگی است (مهدوی، ۱۳۷۷ش، ص ۳۰).

مؤلفه ازدواج در اسلام، از نظر تئوریک یک مسأله کاملاً پذیرفته شده است و نه تنها در اسلام که حتی اکثریت متفکران بزرگ غربی یکی از راه حل‌های مسائل اجتماعی را در دنیای کنونی، پناه بردن به امر مقدس ازدواج می‌دانند و از نظر عملی نیز در نظام جمهوری اسلامی ایران، این مسئله مقبول افتاده و فرهنگ اجتماعی، دینی و سیاسی جامعه پذیرای آن است.

از این رو، هر فرد واجد شرایط می‌تواند از شخصی که او نیز شرایط ازدواج را دارا است، خواستگاری و با وی ازدواج کند (مطهری، ۱۳۷۱ش، ص ۲۴۰).
قرآن مجید نیز در مورد آرامش زوجین پس از ازدواج می‌فرماید:

«وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ»؛ و از جمله نشانه‌های او این است که برای شما از جنس خودتان همسرانی آفرید تا در کنارشان آرامش یابید و میان شما الفت و رحمت برقرار ساخت تا نسل بشر را تداوم بخشد. به یقین در آن چه یاد شد، برای مردمی که می‌اندیشند نشانه‌هایی است برای این که تدبیر امور انسان‌ها در اختیار خداوند است» (روم، آیه ۲۱).

هدف اصلی این مقاله، آشنایی با دیدگاه اسلام پیرامون مقوله ازدواج و بررسی آثار و فواید آن در آموزه‌های دینی و شناسایی برخی از مهم‌ترین زیان‌های ترک ازدواج از دیدگاه اسلام و عوامل مؤثر بر تأخیر روند ازدواج جوانان در جامعه است.

ازدواج نخستین سنگ بنای تشکیل خانواده و بالطبع، جامعه و اجتماع است و میزان اندیشه و تدبیر در آن در میزان پیشرفت یا انحطاط و صعود یا سقوط جامعه تأثیر دارد. ازدواج دارای آثار و نتایج بسیاری است؛ از جمله: ارضای غریزه جنسی، تولید و بقای نسل، تکمیل و تکامل انسان، آرامش و سکون، پاکدامنی و عفاف و

پیشینه تحقیق

امروزه تحقیقات و محتوای فراوانی در راستای ازدواج و اهمیت آن ارائه شده و بیانگر این است که علل زیادی باعث بالا رفتن سن ازدواج جوانان خصوصاً افراد تحصیل کرده می‌شود که این علل در برخی از مقالات مورد بررسی قرار گرفته است؛ از جمله می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

مقاله «بررسی موانع ازدواج از دیدگاه دانشجویان دانشگاه ایلام» نوشته طاهری و دیگران (۱۳۹۵) که علل اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی را مورد بررسی قرار داده است.

تغییر سبک زندگی، آداب و رسوم‌های نامناسب، بالا رفتن سطح توقعات فردی و خانوادگی و به‌طور کلی فردگرایی در مقاله‌ای با عنوان «علل و راه‌حل‌های تأخیر در ازدواج جوانان» نوشته نیک منش و دیگران (۱۳۸۵) مورد بررسی قرار گرفته است. تأثیر رسانه‌ها و فرهنگ غربی، اشتغال زنان در بازار کار نیز در مقاله «تحول سن ازدواج در ایران و عوامل جمعیتی مؤثر بر آن» اثر کاظمی پور (۱۳۸۳) مورد کاوش قرار گرفته است.

ارتجاعی و عزیززاده (۱۳۹۵) در مقاله «بررسی عوامل اقتصادی و فرهنگی مؤثر در سن ازدواج در ایران مطالعه میان استانی»، بیکاری، تورم، رشد مخارج خانوار، سطح درآمد استان و تحصیلات را مورد بررسی قرار داده، و از بین رفتن نشاط در بین جوانان و ابتلا به وسواس زیاد در انتخاب همسر، مشکل آفرینی فرزندان بزرگ و ازدواج نکرده در خانه، افزایش اضطراب و نگرانی. به‌خصوص در دختران. بلا تکلیفی، از دست رفتن طراوت و زیبایی، در مقاله‌ای با عنوان «سن ازدواج چرا افزایش یافته است؟» نوشته صادقیان (۱۳۸۰) مورد کاوش قرار داده است.

عباس رجبی (۱۳۸۶) در مقاله تحت عنوان «سن ازدواج؛ عوامل افزایش و راهبرد کاهش آن» یکی از معضلات مهم جامعه بشری را بالا رفتن سن ازدواج معرفی کرده که با افزایش سن ازدواج جوانان مشکلات فراوانی همچون افسردگی و ناامیدی و تصمیم به عدم ازدواج به خاطر کاهش میل به ازدواج، بی‌دقتی در

انتخاب همسر به دنبال داشته است.

با توجه به آن چه بیان شد، در این مقاله، در حد مقدور و به اختصار، ضمن پردازش به مقوله پراهمیت ازدواج در روایات و احادیث، به زیان‌های ترک ازدواج و آثار و فواید آن در آموزه‌های دینی و عوامل مؤثر بر تأخیر روند ازدواج جوانان اشاره خواهد شد.

۶۹

اهمیت ازدواج در اسلام

ازدواج بزرگ‌ترین و مهم‌ترین حادثه زندگی انسان است و دختران و پسران میوه‌های باغ زندگی انسان‌ها و دست آفرینش نوعی جاذبه و کشش درونی در آن‌ها به ودیعه نهاده است. اضطراب و ناآرامی آنان در این سنین از طریق ازدواج به سکونت و آرامش تبدیل می‌گردد و قرآن که راز آفریدن همسر را (لَتَسْكُنُوا إِلَيْهَا) می‌داند، بدین نکته اشاره دارد.

قرآن، کتاب هدایت و سعادت انسان‌ها و منبع شایسته‌ای برای درک مسائل و مفاهیم ازدواج است.

خداوند در این مورد می‌فرماید: «وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ؛ و به آن چه خدایت داده است، سرای آخرت را بجوی و سهم خود را از دنیا فراموش مکن و هم چنان که خدا به تونیکی کرده است، نیکی کن و در زمین فساد مجوی؛ زیرا خدا، فسادگران را دوست نمی‌دارد» (قصص، آیه ۷۷).

بی‌شک هیچ شالوده‌ای، مقدس‌تر از بنای رفیع ازدواج نیست. رسول خدا ﷺ فرمود: «مَا بُنِيَ بِنَاءٌ فِي الْإِسْلَامِ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ تَعَالَى مِنَ التَّزْوِيجِ؛ هیچ بنایی در اسلام

مراسم‌های خلاصه نیز ازدواج کرد و از بروز آسیب‌های فراوان فردی و اجتماعی پیشگیری کرد.

۳-۳-۳. داشتن توان اقتصادی دختران

گاهی داشتن توان اقتصادی مانند داشتن شغل مانع ازدواج می‌شود و آن در صورتی است که دختران شاغل باشند. گرچه در اسلام اشتغال بانوان به فعالیت‌های مناسب و متعارف با جنسیت آنان نهی نشده است، اما گاهی افراط در این امر و دلبستگی به کار برخی از دخترانی که شغلی برای خود دست و پا می‌کنند و مشغول به کار می‌شوند، رغبت خود را برای ازدواج از دست می‌دهند، دلایلی که موجب کاهش میل آن‌ها به ازدواج می‌شود عبارتند از:

۱- دختران وقتی شاغل می‌شوند توان اقتصادی‌شان بالا می‌رود و به استقلال اقتصادی می‌رسند، از آنجا که یکی از انگیزه‌های دختران برای ازدواج نیاز اقتصادی است و از مجرد ماندن خود احساس سربار خانواده بودن را دارند با رسیدن به استقلال اقتصادی این انگیزه در آن‌ها از بین می‌رود و در نتیجه دیده می‌شود بسیاری از آنان رغبت چندانی به ازدواج ندارند.

۲- داشتن شغل از این نظر که هم منبع اقتصادی و هم سرگرمی خوبی است و می‌تواند در انسان نشاط و شادی بوجود آورد جایگاه خاصی در بین دختران دارد. گاهی علاقه به شغل در بین دختران چنان زیاد می‌شود که به خاطر ترس از دست دادن آن ازدواج نمی‌کنند. بنابراین یکی از انگیزه‌های ازدواج دختران که بیرون آمدن از تنهایی و انس گرفتن به همسراست، با شاغل شدن آن‌ها از دست می‌رود، زیرا نزد آن‌ها شغل به جانشین مناسبی برای ازدواج تبدیل شده است.

۳- دختری که شاغل است معمولاً خواستگاران بیشتری نسبت به سایر دختران دارد، به همین دلیل از تأخیر انداختن ازدواج واهمه‌ای ندارد، زیرا شانس خود را برای ازدواج حتی اگر سن او افزایش پیدا کند زیاد می‌بیند. بنابراین گاهی شاغل شدن دختران (برعکس شاغل شدن پسران که سبب زیاد شدن انگیزه ازدواج است) انگیزه آن‌ها را نسبت به ازدواج کاهش می‌دهد.

نتیجه

هدف از ازدواج در اسلام به مراتب، بالاتر و مقدس‌تر از آن است که تنها در حد کام‌جویی جنسی قرار گیرد؛ زیرا اگر چنین بود فرقی میان ازدواج انسان و جفت‌گیری حیوانات وجود نداشت و ازدواج مشمول این همه قوانین آسمانی و رهبری پیامبران علیهم‌السلام و راهنمایان قرار نمی‌گرفت. ازدواج امری اساسی و مهم است که باید در جامعه رشد و توسعه یابد تا افراد در سایه پای بندی بدان از بسیاری انحرافات و پیش آمدهای ناگوار مصون بمانند.

مقاله پیش رو به شناسایی عوامل مؤثر بر تأخیر ازدواج در جامعه کنونی پرداخته و در نهایت سه عامل را به عنوان مهم‌ترین عوامل مؤثر در این حوزه شناسایی و مؤلفه‌های مرتبط با آن را واکاوی کرده است. در این بین، سه عامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی از مهم‌ترین عوامل این حوزه محسوب شدند.

در عوامل فرهنگی مؤلفه‌هایی هم چون کم رنگ شدن ارزش‌های معنوی و آداب نامناسب فرهنگی و در عوامل اجتماعی مؤلفه‌هایی مانند: افزایش جرم، آسیب‌های اجتماعی و خانوادگی، طولانی بودن تحصیلات و در عوامل اقتصادی مؤلفه‌هایی مانند: نداشتن شغل مناسب، افزایش تورم و داشتن توان اقتصادی

دختران مورد بحث قرار گرفت و پس از تبیین، راهکارهایی در راستای خروج از این نوع معضلات ارائه گردید.

منابع و مأخذ

* قرآن کریم (ترجمه مکارم شیرازی)

۱. ابطحی، سیدمصطفی (۱۳۴۷ش)، ازدواج در آستانه اسلام و علم عقاید و آراء بشر در امور جنسی، قم: کتابخانه تخصصی تاریخ اسلام و ایران.
۲. ارتجاعی، ابراهیم (۱۳۹۱ش)، «تورم و اطمینانی تورمی پراکندگی نسبی قیمت‌ها و رشد اقتصادی در ایران»، فصلنامه مطالعات اقتصادی کاربردی در ایران، شماره ۱.
۳. افروز، غلامعلی (۱۳۸۱ش)، مبانی روان شناختی ازدواج در بستر فرهنگ و ارزش‌های اسلامی، تهران: دانشگاه تهران.
۴. امینی، ابراهیم (۱۳۹۲ش)، بانوی نمونه اسلام، قم: مرکز مطبوعاتی دارالتبلیغ اسلامی، چاپ سوم.
۵. بستان، حسین (۱۳۸۳ش)، اسلام و جامعه شناسی خانواده، قم: پژوهشکده حوزه و دانشگاه.
۶. حبیب‌نژاد، سید احمد (۱۳۸۱ش)، پیوند آسمانی (ویژه ازدواج حضرت علی علیه السلام و حضرت زهرا علیها السلام)، قم: مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما.
۷. حر عاملي، محمد بن الحسن (۱۴۱۲ق)، وسائل الشیعه، تحقیق: محمدرضا الحسینی الجلالی، مترجم: گروهی از محققین مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان، قم: موسسه آل البيت علیهم السلام لاحیاء التراث.
۸. رجبی، عباس (۱۳۸۶ش)، «سن ازدواج؛ عوامل افزایش و راهبرد کاهش آن»، معرفت، ش ۱۱۲.
۹. صادقیان، غلامرضا (۱۹ تیر-۱۳۸۰ش)، «سن ازدواج چرا افزایش یافته است؟»، روزنامه کیهان، ش ۱۷۱۳۰.

۱۰. قمی، محمد بن علی بن حسین بن موسی بن بابویه (۱۳۶۳ش)، الخصال، (با مقدمه و ترجمه و تصحیح احمد فهری زنجانی)، تهران: علمیه اسلامیة.
۱۱. محمدی‌ری‌شهری، محمد (۱۳۶۷ش)، میزان الحکمة، مترجم: حمیدرضا شیخی، قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، چاپ دوم.
۱۲. مطهری، مرتضی (۱۳۷۱ش)، تعلیم و تربیت در اسلام، تهران: صدرا.
۱۳. مظاهری، حسین (۱۳۹۷ش)، اخلاق در خانه، قم: اخلاق، چاپ بیست و یکم.
۱۴. مهدوی، محمدصادق (۱۳۷۷ش)، «بررسی تطبیقی تغییرات ازدواج»، تهران: شهید بهشتی.

